

Ефективне запобігання злочинності неможливе без чітко побудованої кримінологічної політики. Це включає інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності правоохоронних органів з метою прогнозування криміногенної обстановки; аналіз факторів злочинної поведінки; виявлення «гарячих точок»; кримінологічний аналіз проектів нормативно-правових актів; організацію високоефективної моделі профілактики правопорушень, включаючи віктимологічну профілактику; допомогу та реабілітацію потерпілих від злочинів; роботу з засудженими з метою їх виправлення та недопущення рецидиву тощо. Все це займає величезний обсяг роботи правоохоронної системи будь-якої розвинутої в правовому сенсі держави. Політика «боротьби зі злочинцями» постфактум демонструє свою неефективність, тому повинна бути реально переглянута в організації нових суб'єктів протидії кримінальній активності, в тому числі Державного бюро розслідувань. В іншому випадку позитивних змін та зрушень у практиці запобігання злочинності чекати не слід.

Цитряк В. Я.

доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ ЯК СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ОРГАНУ В СФЕРІ ПРОТИДІЇ БЛОКОМІРЦЕВІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Реформування та оновлення системи правоохоронних органів сьогодні знаходиться на вістрі суспільних очікувань. Так, протягом останніх років відбулася реформа органів внутрішніх справ, було створено ряд нових правоохоронних органів в сфері протидії корупції, планується створення спеціалізованого органу щодо протидії економічній злочинності, завершується організаційне оформлення передачі органами прокуратури функцій досудового розслідування відповідним профільним органам; планується, на виконання рекомендацій Ради Європи, «позбавлення» Служби безпеки України функцій досудового розслідування; а відповідно до змісту нещодавнього рішення Конституційного суду № 3-р/2018 такі повноваження припинить здійснювати і Державна-кримінально виконавча служба.

На хвилі вказаних реформ створенню Державного бюро розслідувань відводиться особлива роль. Цим самим буде зроблено ще один

важливий крок, в першу чергу у напрямку боротьби зі злочинами, вчиненими високопосадовцями, суддями та працівниками правоохоронних органів. Створення ДБР як окремого органу досудового розслідування має забезпечити незалежність та об'єктивність при розслідуванні вказаної категорії злочинів. Як вказувалось вище, це рішення також обумовлене необхідністю приведення діяльності прокуратури у відповідність до європейських стандартів, серед яких — відсутність у прокуратури інструменту слідства. Тому саме Державне бюро розслідувань з початком фактичної діяльності перебере на себе слідчі функції органів прокуратури (Електронний ресурс. — Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248865846?=&print>).

Таблиця 1

Динаміка чисельності населення України та кількості зареєстрованих злочинів

Рік	Чисельність населення станом на 1 січня (тис.) (динаміка)	Кількість зареєстрованих злочинів (динаміка)
1991	51 838,5	405 516
1992	52 056,6 (+↑)	480 478(+↑)
1993	52 244,1(+↑)	539 299 (+↑)
1994	52 114,4 (-↓)	571 891(+↑)
1995	51 728,4 (-↓)	641 860(+↑)
1996	51 297,1 (-↓)	617 262 (-↓)
1997	50 818,4 (-↓)	589 208 (-↓)
1998	50 370,8 (-↓)	575 982 (-↓)
1999	49 918,1 (-↓)	545 416 (-↓)
2000	49 429,8 (-↓)	553 594 (+↑)
2001	48 923,2 (-↓)	503 676 (-↓)
2002	48 457,1 (-↓)	450 661 (-↓)
2003	48 003,5 (-↓)	556 351(+↑)
2004	47 622,4 (-↓)	520 105 (-↓)
2005	47 280,8 (-↓)	485 700 (-↓)
2006	46 929,5 (-↓)	420 900 (-↓)
2007	46 646,0 (-↓)	401 293 (-↓)
2008	46 372,7 (-↓)	384 424 (-↓)
2009	46 143,7 (-↓)	434 678(+↑)
2010	45 962,9 (-↓)	500 902(+↑)
2011	45 778,5 (-↓)	515 833(+↑)
2012	45 633,6 (-↓)	443 665 (до 20.11) (-↓)
2013	45 553,0 (-↓)	563 560(+↑)
2014	45 426,2 (-↓)	529 139 (-↓)
2015	42 928,9 (-↓)	565 182(+↑)
2016	42 760,5 (-↓)	592 604(+↑)
2017	42 584,5 (-↓)	523 911 (-↓)

Втім, результати науково-історичного огляду цього питання свідчать, що це не перша спроба створити окремий орган для розслідування злочинів, що вчиняються вищими посадовими особами або правоохоронцями, на кшталт Федерального бюро розслідувань Сполучених Штатів Америки. Так, 24 квітня 1997 року Указом Президента України було створене Національне бюро розслідувань. Основними завданнями цієї структури визначалося проведення досудового слідства, оперативно-розшукових заходів у особливо складних кримінальних провадженнях щодо злочинів, які представляють підвищену суспільну небезпеку, а також інформаційно-аналітичної роботи з метою прогнозування динаміки злочинності у суспільстві, виявлення та усунення причин і умов, що сприяють корупції та вчиненню інших тяжких і особливо тяжких злочинів. Створений правоохоронний орган отримав свого керівника та відповідне

службове приміщення, але далі справи не пішли. Національне бюро розслідувань припинило своє існування у 1999 році на підставі рішення Конституційного Суду України, який визнав Указ Президента України про його створення таким, що не відповідає Конституції України. Протягом низки наступних років в Україні, з посиланням на зарубіжний досвід у сфері боротьби зі злочинністю (переважно ФБР США), регулярно розроблялися відповідні проекти законодавчих актів, які передбачали створення окремого антикорупційного правоохоронного органу. Але за результатами їх вивчення та обговорення, вони не знаходили необхідної підтримки як серед науковців і фахівців-практиків, так і у Верховній Раді України (Скулиш Є. Д. Проблемні питання створення Державного бюро розслідувань / Є. Д. Скулиш// [Електронний ресурс]. — Режим доступу до док.: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:NJu_KAvbNRoJ:irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF/boz_2013_2_10.pdf+&cd=7&hl=uk&ct=clnk&gl=ua).

Власне, 12 листопада 2015 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Державне бюро розслідувань» № 794-VII (далі — Закон), який 01 березня 2016 року набрав чинності. Одразу після прийняття Закону, деякі експерти вказували на неконституційність певних його положень, зокрема обговорюється правомірність надання ДБР спеціального статусу. Дійсно, Конституція України не передбачає існування в державному механізмі органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, які виконували б відповідні функції за межами системи органів виконавчої влади. Крім того, до повноважень Верховної Ради України, відповідно до Конституції України не входить створення органів виконавчої влади.

Поряд з тим, контекстуально орієнтуючись, наприклад, на вимоги Резолюції ООН від 07 вересня 1990 року «Попередження злочинності та кримінальне правосуддя у контексті розвитку: реалізації та перспективи міжнародного співробітництва: практичні заходи боротьби з корупцією» існують і певні позитивні організаційні аспекти, що реалізовані при створенні вказаного органу в Україні: так, будучи незалежним органом, Державне бюро розслідувань наділене спеціалізацією, а також в своїй діяльності є підзвітним. Остання обставина може бути найбільш цінною, оскільки вона дозволяє політичному органу оцінити, які результати були досягнуті за даними витратами ресурсів, і покласти відповідальність за боротьбу з корупцією на конкретних осіб або конкретні органи (Бусол О. Міжнародний досвід побудови та функціонування спеціалізованих органів з протидії високопосадовій злочинності (в контексті незалежності Державного

бюро розслідувань в Україні) [Електронний ресурс]. — Режим доступу до док.: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2270:mizhnarodnij-dosvid-pobudovi-ta-funktsionuvannya-spetsializovanikh-organiv-z-protidiji-visokoposadovij-zlochinnosti-2&catid=71&Itemid=382.

До того ж при формуванні особового складу (проведення конкурсів) ключовий акцент поставлений на компетентність, високопрофесійність та абсолютну незалежність від існуючої в країні структури влади (Бусол О. Міжнародний досвід побудови та функціонування спеціалізованих органів з протидії високопосадовій злочинності (в контексті незалежності Державного бюро розслідувань в Україні) [Електронний ресурс]. — Режим доступу до док.: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2270:mizhnarodnij-dosvid-pobudovi-ta-funktsionuvannya-spetsializovanikh-organiv-z-protidiji-visokoposadovij-zlochinnosti-2&catid=71&Itemid=382).

Узагальнюючи викладене, зазначимо, що в найближчому майбутньому продовжиться формування особового складу та практичне втілення законодавчих положень щодо створення та розвитку Державного бюро розслідувань. Кожен крок супроводжується увагою громадськості та суспільними надіями та очікуваннями, висвітлюється в ЗМІ та інших веб ресурсах. Адже на часі — запуск одного з ключових гарантів протидії високопосадовій та корупційній злочинності в Україні.

Головчук В. А.

доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук

ЗАПОБІГАННЯ ДЕРЖАВНИМ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ ЗЛОЧИНАМ, ВІДНЕСЕНИМ ДО ЙОГО КОМПЕТЕНЦІЇ

Приписи ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» передбачають, що метою здійснення правоохоронної діяльності Державним бюро розслідувань (далі по тексті — ДБР) є запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції.

В ч. 1 ст. 5 Закону України «Про державне бюро розслідувань» перед ДБР ставиться завдання із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування: 1) злочинів, вчинених службовими особа-